

ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

INNOVATIVE AND INFORMATION PROVISION OF METHODOLOGY IMPROVEMENT IN THE STATE CRIMINAL AND EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE FUTURE OFFICERS TRAINING

Стаття присвячена одному з пріоритетних напрямів діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання – професійній підготовці майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Система професійної підготовки офіцерів-пенітенціаріїв в Україні сьогодні виявилася неспроможною повністю задовольнити багатоаспектний попит розвитку суспільства. Тому на тепер гостро постала необхідність у формуванні сучасних професійних компетентностей, що викликало, у свою чергу, потребу в перегляді методології підготовки майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв нашої країни, а також у її вдосконаленні з урахування концептуальних положень Національної доктрини України у XXI столітті [1]. Метою дослідження є визначення основних напрямів удосконалення методології професійної підготовки майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв на основі використання інформаційно-інноваційних технологій навчання в умовах ступеневої освіти.

Сформувати майбутнього офіцера-пенітенціарія як особистість у процесі здобуття ним вищої освіти на будь-якому рівні сьогодні можливо, якщо вдосконалити методологію навчання, що базується на компетентнісному підході, за рахунок використання інтеграційних, інтерактивних методів і форм навчання, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі технологій віртуальної та доповненої реальності, уведення нових форм контролю й самоконтролю для оцінювання якості результатів освітнього процесу. Реалізувати мету, завдання компетентнісного підходу в системі ступеневої вищої освіти, який закладений у стандартах вищої освіти для певного рівня, ступеня, галузі знань і спеціальності, допомагають не тільки динамічні форми організації освітнього процесу, а й інтеграція навчальних дисциплін та інтеграція освітнього середовища, науки і практики.

Автором статті запропоновано основні шляхи вдосконалення методологічних основ формування компетентностей офіцерів-пенітенціаріїв нової формації, серед яких основними є створення особливого інформаційно-інноваційного освітнього середовища, умов для всебічного розвитку курсантів, слухачів, отримання ними сучасних знань у галузі майбутньої квазіпрофесійної діяльності; застосування різних форм інтеграції навчальних дисциплін професійного спрямування і створення міждисциплінарних модулів для проведення лекцій, семінарських, практичних навчальних занять із застосуванням інформаційно-інноваційних технологій навчання тощо.

Ключові слова: професійна підготовка офіцерів-пенітенціаріїв, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні методи й форми навчання, інтеграція навчальних дисциплін, професійні компетентності.

The article is devoted to one of the priority directions of higher educational institutions activity with specific learning conditions – professional training of future penitentiary officers in Ukraine. Today the professional training system of penitentiary officers in Ukraine has failed to fully satisfy the multidimensional development demand of society. Therefore, there is an urgent need for the formation of modern professional competencies, which in its turn led to the need of revision the methodology of future penitentiary officers' training in our country, as well as its improvement, taking into account the conceptual provisions of the National Doctrine of Ukraine in the XXI century [1].

Formation of a future penitentiary officer as a person obtaining higher education at any level today is possible if the methodology of education based on a competent approach is to be improved through the use of integration, interactive methods and forms of learning, the use of information and communication technologies, including technologies of virtual and complementary reality, the introduction of new forms of control and self-control to assess the quality of the educational process results. Realizing the goal, the purpose of a competent approach in the system of graduate higher education, which is laid down in higher education standards for a certain level, degree, field of knowledge and specialty, help not only dynamic forms of educational process organization, but also the integration of academic disciplines and the integration of the educational environment, science and practice.

The author of the article outline the main ways to improve the methodological foundations for formation of the penitentiary officers' competencies of a new generation, among which the main ones are: creation of a special informational and innovative educational environment, conditions for the cadets and listeners' comprehensive development, obtaining modern knowledge in the field of future quasi-professional activity; application of various integration forms of professional educational disciplines and creation of interdisciplinary modules for lectures, seminars, practical training classes with the use of information and innovative teaching technologies and others.

Key words: professional training of penitentiary officers, information and communication technologies, interactive methods and forms of training, integration of educational disciplines, professional competencies.

УДК 371.3:167:378.343.8[330.88:004]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-3>

Аніщенко В.О.,
канд. техн. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
та гуманітарних наук
Академії Державної пенітенціарної
служби

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Ініціювання й актуальність удосконалення професійної підготовки цих питань пов'язана із сучасними тенденціями реформування пенітенціарної системи країни, зміни пріоритетів у професійній діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС), з імплементацією міжнародних стандартів у галузі дотримання прав осіб, які перебувають в умовах несвободи, їх ресоціалізацією та розвитком інституту пробації.

Система професійної підготовки офіцерів ДКВС України сьогодні виявилася неспроможною повністю задовольнити багатоаспектний попит розвитку суспільства, в тому числі щодо забезпечення прав осіб, які знаходяться в умовах несвободи (запобіганням тортурам), реалізації пробаційних програм у сфері досудової, наглядової та пенітенціарної пробації, забезпечення різних рівнів безпеки в установах виконання покарань тощо. Тому натепер гостро постала необхідність у формуванні сучасних професійних компетентностей, що викликало, у свою чергу, потребу в перегляді методології підготовки майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв нашої країни, а також її вдосконаленні з урахування концептуальних положень Національної доктрини України у XXI столітті [1], у якій одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є впровадження методів інтерактивного навчання та застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Процес професійної підготовки майбутніх офіцерів ДКВС, методології формування їхніх професійних компетентностей має комплексний характер, охоплює їхній усебічний розвиток як особистостей і базується на застосуванні компетентнісного підходу. Проблеми впровадження компетентнісного підходу в освітній процес майбутніх фахівців правоохоронної, в тому числі пенітенціарної, системи з урахуванням інформатизації освіти досліджувалися вченими різних країн, а саме: В. Болотовим [2], І. Зимньою [3], Е. Койлом [4], А. Ліблінгом [5], В. Синьовим [6], О. Тогочинським [7], О. Торічним [8], Г. Шеффером [5] і багатьма іншими. Особливостям застосування інтерактивних методів навчання, які є інструментами методології професійної підготовки, і запровадження їх в освітній процес присвятили наукові праці А. Біда [9], А. Вербицький [10], І. Голубцова [11], К. Джонсон [12], Г. Драйден [13], М. Кларін [14], А. Кучеренко [15], О. Пехота [16], О. Пометун [17], П. Реста [18], Е. Федорчук [19] та інші. У наукових доробках вони розкривають сутність, методику й можливості інтерактивних форм навчання, засвідчують необхідність застосування та позитивний вплив інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій на ефективність освітнього процесу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Варто констатувати, що існує потреба в більш детальному вивченні можливостей і визначенні шляхів удосконалення методології застосування інформаційних, інтерактивних технологій, створення процедурно-методичних основ інтерактивного навчання для проведення різних форм навчальних занять із дотриманням принципів системності, інтеграційності й інноваційності формування набору сучасних професійних компетентностей майбутніх офіцерів ДКВС України нової формації.

Метою статті є визначення основних напрямів удосконалення методології професійної підготовки майбутніх офіцерів ДКВС України на основі використання інформаційно-інноваційних технологій навчання в умовах ступеневої освіти.

Виклад основного матеріалу. Дослідження питань підготовки майбутніх офіцерів ДКВС України в умовах ступеневої освіти є одним із актуальних питань, що пов'язано з новими вимогами до їхніх фахових компетентностей, кваліфікаційних характеристик і професійної підготовки для гідного несення служби в пенітенціарних установах.

Упровадження інформаційних освітніх технологій і сучасних форм навчання в організацію освітнього процесу в закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання дає змогу використовувати можливості інтерактивного, електронного, дистанційного навчання. Це сприяє створенню нового особливого інформаційно-інноваційного освітнього середовища на всіх рівнях здобуття вищої освіти, суттєво впливає на організацію освітнього процесу й дає можливість створення умов здобуття інтеграційних знань і набуття фахових компетентностей. Ці процеси передбачені низкою нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України та є ключовим напрямом інновацій (форм, методів, технологій) у методології формування компетентностей майбутніх фахівців для різних сфер діяльності, в тому числі й пенітенціарної [20–21]. Вітчизняна освіта все більше використовує досягнення й орієнтується на міжнародну практику в галузі використання інноваційних інформаційних технологій для формування компетентностей майбутніх фахівців. Так, у доповіді Інституту майбутнього (The Institute for the Future (Palo Alto, USA)) «Професійні навички майбутнього – 2020» ще у 2011 році представлена Карта професійних навичок майбутнього (Future Work Skills 2020 Summary Map), у якій (рис. 1) зазначено глобальні тенденції та ключові навички майбутніх фахівців різних сфер діяльності [22]. У цьому документі визначено, що компетенція – це спроможність застосовувати результати навчання адекватно до певного контексту освіти, практичної діяльності, особистісного або професійного розвитку.

Майже всі країни світу здійснюють певні дослідження, що спрямовані на пошук навичок, які є необхідними будь-якій людині, фахівцю будь-якій сфері у XXI столітті. Сьогодні в системі освіти списки навичок XXI століття водночас розробляють декілька консорціумів (таблиця 1). Їх аналіз показав, що Міністерство освіти і науки України закладає схожу з ними ідеологію щодо методології та формування, набору навичок (компетентностей) XXI століття, що відображено в стандартах освітньо-професійних програм певних рівнів вищої освіти з відповідної спеціальності й галузі знань.

Як бачимо, в таблиці 1 подані універсальні компетентності (навички), які мають комплексний

характер і спрямовані на всебічний розвиток особистості, її готовності до постійного саморозвитку, вміння використовувати інформаційні технології у своїй професійній практиці й повсякденному житті.

Для отримання фахівців нової формації, які потрібні пенітенціарній системі України, необхідно інноваційно змінювати методологію навчання, що повинна базуватися на певних положеннях теорії пізнання та діяльності, сучасних дидактичних теорій і технологій навчання, наявної методології навчання й освітньої діяльності у вищій освіті, в яких відображено розуміння цілісності змісту освіти й педагогічного, освітнього процесів; розуміння структури і змісту освіти з погляду освітнього

Рис. 1. Карта професійних навичок майбутнього:

○ – глобальні тенденції та □ – ключові навички (компетентності)

Складено на основі джерела [22]

Таблиця 1

Консорціуми-розробники списків компетентностей (навичок) XXI століття*

Назва консорціуму	Країна	Універсальні компетентності
Партнерство в навчанні у XXI столітті	США	– критичне мислення; – комунікації різною та іноземними мовами; – інформаційна грамотність; – застосування технологічних інструментів для збирання, оцінювання, узагальнення й використання інформації різного порядку; – навички життя, лідерства, кар'єри; – персональна та соціальна відповідальність за прийняття рішення; – громадська і правова грамотність, глобальна обізнаність, міжкультурні зв'язки; – самомотивація до неперервного саморозвитку.
Європейський Союз	Міжнародний	
Організація економічного співробітництва й розвитку	Міжнародний	
Міністерство освіти і науки України	Україна	

* Таблиця складена за електронними джерелами офіційних web-сайтів: <http://www.p21.org/>; http://ec.europa.eu/education/policy/school/competences_en.htm; <http://www.skills.oecd.org/>; <http://www.mon.gov.ua/>

менеджменту (планування, активації, мотивації, контролю та конструювання освітнього процесу); принципів компетентнісного підходу в освіті; концепції неперервності освіти (освіта протягом життя); концепції інформатизації освіти тощо.

Методологія формування сучасних професійних компетентностей обов'язково має включати такий елемент, як контроль, у тому числі й самоконтроль, знань, оскільки він є показником, що відображає рівень володіння знаннями теорії

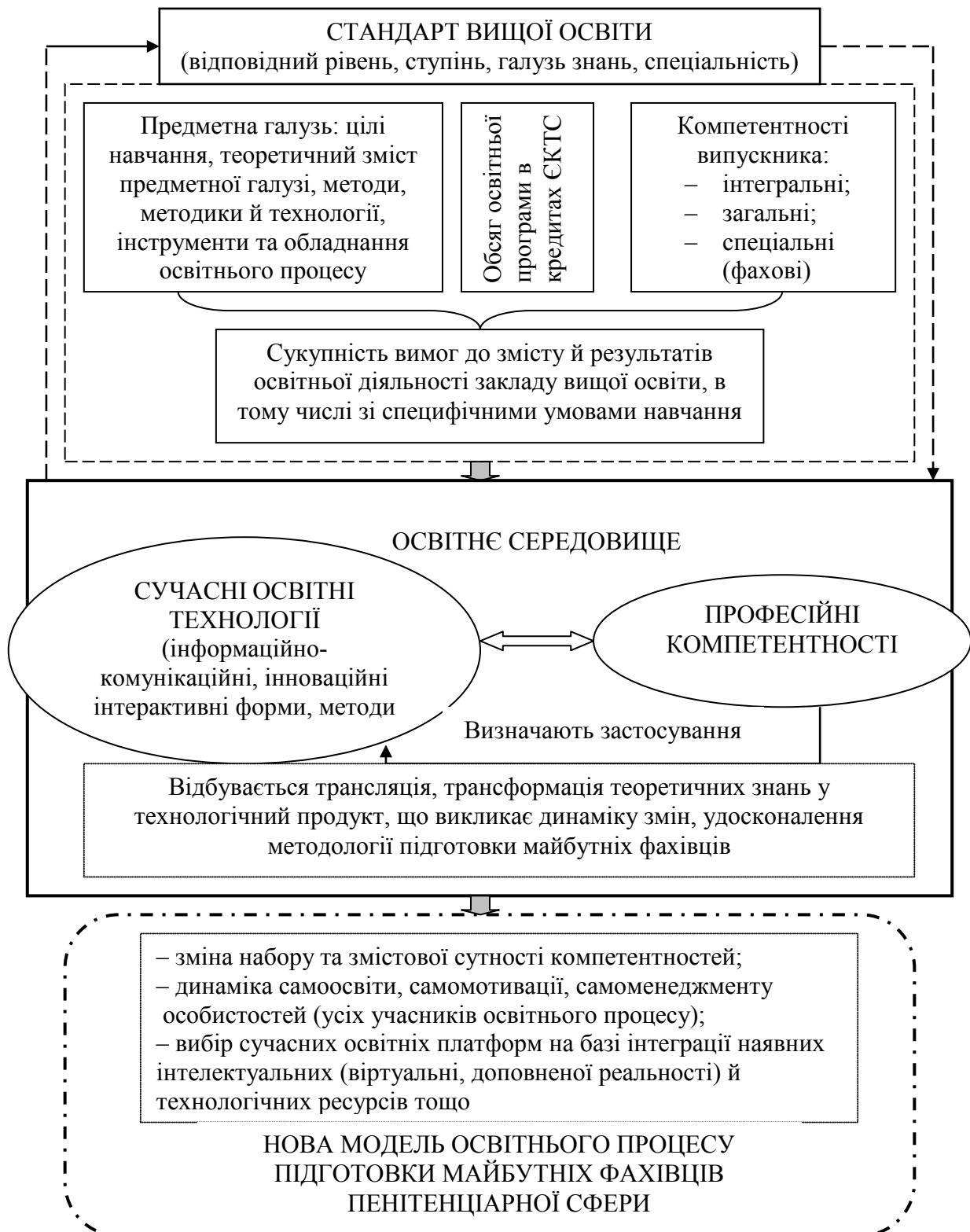

Рис. 2. Взаємозв'язок стандартів вищої освіти, технологій, методології формування компетентностей, загальної моделі освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців

Джерело: авторська розробка

та певними вміннями й навичками практичного характеру. Конструювання освітнього процесу формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів ДКВС України має відбуватися з урахуванням системного принципу, оскільки всі елементи цього процесу пов'язані між собою та змінюються одночасно зі зміною технологій навчання. При цьому важливою ознакою якості системи вищої освіти є сучасність методології формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів ДКВС України, які є головним об'єктом системи освітнього середовища, освітнього процесу загалом. Саме освітній процес і сучасне інформаційно-інноваційне середовище повинні бути структурно організовані так, щоб курсант, слухач мали можливість постійно розвиватися водночас як особистості й майбутні фахівці своєї професійної справи. Отже, головною цінністю вищої освіти й результатом цілісності всього педагогічного процесу є майбутній фахівець, який є активною особистістю, має сучасні компетентності, в тому числі й професійні, і високий рівень мотивації до власного розвитку протягом життя.

Сформуванню майбутнього офіцера ДКВС України як особистість у процесі здобуття ним вищої освіти на будь-якому рівні сьогодні можна, якщо вдосконалити методологію навчання, що базується на компетентнісному підході, за рахунок використання інтеграційних, інтерактивних методів і форм навчання, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі технологій віртуальної та доповненої реальності, введення нових форм контролю й самоконтролю для оцінювання якості результатів освітнього процесу. Реалізувати мету, завдання компетентнісного підходу в системі ступеневої вищої освіти, який закладений у стандартах вищої освіти для певного рівня, ступеня, галузі знань і спеціальності, допомагають не тільки динамічні форми організації освітнього процесу (лекторії, вебінари, онлайн-лекції, онлайн-консультації, використання спеціальних комп'ютерних програм і продуктів, ресурсів Інтернету), а й інтеграція навчальних дисциплін та інтеграція освітнього середовища, науки і практики.

Зрозуміло, що динамічна форма організації освітнього процесу в системі ступеневої вищої освіти суттєво змінює сутність методології викладання (інструментального забезпечення) навчальних дисциплін, забезпечує перехід від фундаментальних теоретичних знань у певних галузях до формування компетентностей через створення практико-орієнтованих інтерактивних форм навчальних занять. Тим самим відбувається процес трансляції теоретичних знань у технологічний продукт, що є сумарним результатом інтеграції знань, комплексних умінь і навичок (інтегральних, загальних, спеціальних професійних компетентностей). Цей процес постійно змінюється й впли-

ває не тільки на методологічні основи навчання з певних навчальних дисциплін, він також вимагає вдосконалення стандартів вищої освіти та побудови нових моделей освітнього процесу в закладах вищої освіти, в тому числі й зі специфічними умовами навчання (рис. 2).

Закордонний досвід підготовки офіцерів для пенітенціарної системи Німеччини, Норвегії, Швеції, США, Франції й інших країнах свідчить про поширення застосування інтерактивних методів та інформаційних технологій для їх навчання або підвищення кваліфікації в закладах освіти. Базуючись на звітів щорічних конференцій Європейських академій пенітенціарної підготовки, можемо зазначити, що в закордонних закладах освіти відбувається більше практико-орієнтоване навчання, ніж в Україні. Здебільшого навчальні заняття проходять у формі тренінгів із застосуванням інформаційних технологій і різних рівнів комп'ютерних програм. На жаль, в Україні цей процес іде повільно, хоча останніми роками він значно прискорився.

В Україні єдиним закладом вищої освіти зі специфічними умовами навчання є Академія Державної пенітенціарної служби, в якій здійснюється ступенева підготовка майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв. Аналіз навчальних планів підготовки показав, що змістовно вони складені з урахуванням принципів компетентнісного підходу й мають на меті формування майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв активними особистостями та фахівцями, які здобули якісну вищу освіту й мають певні професійні компетентності, що дають їм змогу гідно нести службу та виконувати професійні завдання.

На вимогу низки документів, а саме «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року, та міжнародних стандартів [23] щодо підготовки фахівців пенітенціарної сфери, в Академії Державної пенітенціарної служби здійснюється вдосконалення методології навчальних дисциплін фахового спрямування. Серед основних шляхів удосконалення методології професійних навчальних дисциплін обрані інтеграція окремих тем навчальних дисциплін (виділення спільних тему блоку або модулі), впровадження інтерактивних методів навчання (ігрові – ділова навчальна гра, рольова гра, тренінг – і неігрові – аналіз конкретних ситуацій, модульні кейси, групові дискусії, дискусійні майданчики, мозковий штурм, методи кооперативного вивчення тощо), широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (для моніторингу інформації, створення проектів, використання програм віртуальної та доповненої реальності тощо). Такі кроки дають змогу створити в Академії Державної пенітенціарної служби особливе інформаційно-комунікаційне освітнє середовище, покращити динаміку освітнього процесу й умови сприйняття теоретичних

знань і набуття практико-орієнтовних компетентностей. Усе це в комплексі створює умови для залучення всіх курсантів, слухачів до процесу пізнання, дає можливості кожному з них розуміти й рефлексувати з приводу того, що вони знають і про що мріють, визначити власні життєві ціннісні орієнтації, створити атмосферу співпраці та взаємодії з викладачами, відчути свою успішність, спроможність, значущість, захищеність тощо.

Традиційні форми отримання знань повинні бути поступово замінені на більш активні й супроводжуватися інструментами інформаційних технологій. Тому вважаємо, що лекції для курсантів, слухачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти можуть проводитися в таких сучасних формах: триєдиній системі «лектор – візуалізація навчальної інформації – зворотній зв'язок», бінарні лекції (лекції-діалог), лекції-провокації, інтерактивні (проблемні) лекції, інформаційно-проблемні лекції, лекції-пресконференції, лекції із заздалегідь об'явленими помилками. Майже 96,5% курсантів стверджують, що за такої форми проведення лекційних занять у них не тільки виникає зацікавленість проблематикою навчальних предметів, а й зростає обсяг запам'ятовування поданого лектором навчального матеріалу. Також більшість курсантів, слухачів (майже 93,2%) після такої форми проведення лекцій під час бліцопитування на семінарських і практичних заняттях демонструють інтегровані знання предмета, об'єкта, основного матеріалу за темою вивчення навчального заняття.

Відпрацювання семінарських і практичних занять в інтерактивних формах проведення, а саме у вигляді групових дискусій, дебатів, дискусій і диспутів, імітаційних ігор, кейс-методів, колективних рішень творчих завдань, коучингу, тренінгу, рольової гри, стажування, освітньої експедиції (жива паралель), круглого столу, перегляду й обговорення навчальних відеофільмів, публічної презентації проекту, роботи в малих групах, вирішення проблемної ситуації на основі методики «Дерево рішень», методу «Мозковий штурм», методу портфоліо, а також найсучаснішого методу віртуального тьюторіалу й інших форм, підтвердили зацікавленість у подачі інформації під час лекційних занять і довели можливість знаходження оптимальних технік спілкування в системі «викладач – курсант (слухач)», створення комфортних умов для розкриття особистісних творчих здібностей курсантів і слухачів, інтенсифікації процесів пам'яті, формування певного набору компетентностей майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв, необхідних для майбутньої службово-професійної діяльності.

Вибір того чи іншого інтерактивного методу навчання залежить від проблемної ситуації, можливості моделювання певної ситуаційного завдання та побудови алгоритму його вирішення,

мети відпрацювання набору компетентностей, якими повинен володіти курсант (об'єкт навчання) після закінчення навчання за обраним інтерактивним методом.

Пропонуємо запровадити такі тренінги, що формують певні професійні компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України, в галузі менеджменту установ виконання покарань у межах вивчення циклу професійної та практичної підготовки:

– тренінг «Професійна поведінка та її оцінка у світлі вимог міжнародних стандартів для пенітенціарної діяльності». У межах проведення тренінгу повинні бути розглянуті такі аспекти службово-професійної поведінки та методики їх оцінювання: повага до інших; відповідальність і чесність; важливість професійних дій; привітність і ввічливість; дотримання часових меж; дотримання слова керівника будь-якої ланки управління установою виконання покарань; охайний зовнішній вигляд. Мета тренінгу – навчитися бути культурним, увічливим, мати витримку за будь-яких обставин і під час спілкування з представниками навколишнього середовища, вміти дати оцінку власним професійним діям у контексті вимог міжнародних стандартів до пенітенціарної діяльності;

– тренінг «Поведінкові моделі розбудови етичної організації». Мета тренінгу – навчитися розуміти й позитивно впливати на культуру груп інспекторів, персоналу та осіб, які перебувають в умовах несвободи, а також формувати середовище довіри й поваги, послідовних, справедливих і неупереджених дій персоналу установ виконання покарань;

– тренінг «Теорія лідерства та її практичне втілення в установах виконання покарань». Мета тренінгу – вивчити теорії лідерства (деспотичний, стиль «показ прикладів», авторитетний, демократичний, наставницький) і створити модель крокового розвитку стилю лідерства в заданій установі виконання покарань з певним набором характеристик (категорія безпеки установи виконання покарань, ситуація відносин у підсистемах «керівник-персонал», «керівник-засуджені», «персонал-засуджені», рівень корпоративної культури тощо);

– тренінг «Управління в'язничною безпекою». Мета тренінгу – вивчення правових засад запобіганням тортурам і нелюдському поведінню, моделювання технології безпеки (використання ключів, замків, технічних засобів нагляду) та процедури супроводу контингенту установи виконання покарань;

– тренінг «Моделювання менеджменту установи виконання покарань на підставі SWOT-аналізу». Мета тренінгу – формування стратегічного мислення через сприйняття, розуміння та розміркування отриманих результатів SWOT-аналізу становища установи виконання покарань і створення стратегічних і тактичних планів удосконалення менеджменту установи;

– тренінг «Утворення команди та мотивація, формування ціннісно-орієнтованої професійної діяльності в менеджменті установи виконання покарань». Мета тренінгу – вивчити елементи успішних робочих команд (місія та цілі, лідерство в команді, процес прийняття рішень, формування команди й визначення ролей кожного учасника команди, керування зборами (нарадами), корпоративне спілкування, стадії розвитку команди, постійне навчання та зовнішня підтримка й визнання), а також оволодіти методикою ефективності роботи в команді в певних ситуаційних (заданих) умовах існування установи виконання покарань;

– тренінг «Управління установою виконання покарань в умовах надзвичайних ситуацій». Мета тренінгу – вивчити моделі прийняття рішень у певних ситуаціях, пов'язаних з управлінням ризиками, й оволодіти навичками складання планів реагування в надзвичайних ситуаціях та управління ризиками (наприклад, «Захоплення заручників», «Бунт»).

Практичні заняття, організовані у формі тренінгів, у поєднанні з традиційним навчально-методичним супроводом дисциплін (лекції, семінарські заняття, електронні матеріали до навчальної дисципліни), в межах яких запропоновано проведення тренінгів, фактично будуть забезпечувати формування професійних компетентностей, а отже, і сучасної якісної професійної підготовки майбутніх офіцерів пенітенціаріїв. Треба зауважити, що ефективність проведення тренінгів буде вищою, якщо проводити їх у спеціалізованих навчальних тренажерних комплексах, де спеціально створені умови близькі до реальних, відбивають стан існування та функціонування установ виконання покарань (поєднання спеціальних аудиторій, що обладнані схожими предметами; спеціальними засоби оповіщення, сигналізації тощо).

Під час спеціальних тренінгів, що формують професійні компетентності у сфері забезпечення безпеки пенітенціарних установ, пропонуємо застосовувати комп'ютерні ділові ігри, що базуються на технології віртуальної та доповненої реальності, а саме: імітаційні й моделюючі навчальні програми створення технології фізичної безпеки, зокрема можливість побудови периметру пенітенціарної установи, що існує у віртуальному середовищі, і врахування можливості змін різних параметрів для підвищення рівня цього виду безпеки (замикання та відмикання дверей і воріт периметру, рентгенівська система огляду, іменні пропуски (датчики відбитків), датчики руху, камери відеоспостереження, рації й інші засоби зв'язку, рамки та портативні металопрошукачі, тривожні кнопки); моделюючі навчальні програми відпрацювання персоналом установ виконання покарань умінь перевірки фізичної цілісності внутрішніх і зовнішніх бар'єрів; перевірка сигна-

лізації; патрулювання периметру (внутрішнього чи зовнішнього, залежно від місцевих процедур і рівня загрози); оповіщення про фактичні чи ймовірні спроби порушити периметр тощо; імітаційні навчальні програми діяльності персоналу під час процедури супроводу контингенту установи виконання покарань; проведення обшуків тощо; моделюючі навчальні програми щодо складання планів реагування в надзвичайних ситуаціях та управління ризиками (наприклад, «Захоплення заручників», «Бунт»).

Структура інтегрованих навчальних занять має відповідати дидактичній меті, яка реалізується за допомогою психолого-педагогічного механізму засвоєння нового інтегративного знання або моделі формування інтегрованих умінь і навичок, що є основою для вибору форми їх проведення з різних навчальних предметів. У процесі педагогічного експерименту щодо обрання навчальних дисциплін ми дійшли висновку, що поєднувати необхідно споріднені теми з різних навчальних дисциплін, які мають дати основу для формування інформаційно-комунікаційної, адміністративної, соціальної, іншої фахової компетентностей. Тому ми пропонуємо шляхом інтеграції навчальних дисциплін «Юридичне документознавство», «Діловодство» й «Інформатика» створити міждисциплінарні кейси, метою яких є вирішення проблемної практико-орієнтованої ситуації на основі застосування курсантами, слухачами отриманих знань з усіх трьох зазначених навчальних дисциплін. Під час рішення курсантам, слухачам буде необхідно не тільки зібрати певну інформацію про особисті дані та рух контингенту установи виконання покарань, стан медичного забезпечення і здоров'я засуджених, програм щодо реінтеграції засуджених різних категорій і результати їх виконання, а й про стан певних видів господарчої, фінансової та іншої діяльності, результати роботи персоналу, адміністрації й аудиту ефективності управління установою виконання покарань тощо. За допомогою певних електронних технологій і програмних продуктів (комп'ютерних програм) курсанти, слухачі будуть мати змогу набути навичок щодо використання систем електронного документообігу, ведення сучасного процесу діловодства, підготовки та передачі документів, електронної реєстрації надходження документів до загальної системи документування, що передбачає єдині правила реєстрації, контролю виконання документів, обліку, пошуку документів без застосування інших реєстраційних форм тощо. Отже, в межах зазначеної в міждисциплінарному кейсі проблемної ситуації будуть закладені основи для формування інформаційно-комунікативних та адміністративних професійних компетентностей.

Наприклад, для відпрацювання комунікативних і соціальних компетентностей курсантів, слухачів

чів пропонуємо проведення інтегративних занять у таких формах: у формі ділового практикуму, що базується на інтеграції знань навчальних дисциплін «Конфліктологія», «Професійна етика», «Пенітенціарна психологія»; у формі ділової гри, що поєднує знання таких навчальних дисциплін, як «Теорія пенітенціарії та міжнародні стандарти поводження з ув'язненими», «Пенітенціарна психологія» й «Пенітенціарна педагогіка» (для підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні освіти зі спеціальності 081 «Право»); у формі кейс-технологій, що містять ситуативні завдання, які базуються на знаннях із навчальних дисциплін «Психологія спілкування» та «Соціально-виховна робота з засудженими»; у формі ділової комп'ютерної гри, що базується на вміннях користуватися певними навичками роботи з інформаційними технологіями (знання навчальної дисципліни «Інформатика») та знаннях таких навчальних дисциплін, як «Психологія менеджменту» і «Психологія оперативно-розшукової діяльності» (для підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні освіти зі спеціальності 053 «Психологія»). Для відпрацювання адміністративних професійних компетентностей у майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв на другому магістерському рівні освіти спеціальності 081 «Право» доцільним є проведення інтегративних занять у формі проєктів. Наприклад, «Стратегія розвитку пенітенціарної установи» – інтеграція таких навчальних дисциплін, як «Психологія управління персоналом», «Адміністративна діяльність в установах виконання покарань», «Актуальні проблеми та організація попередження правопорушень»; «Дотримання прав людини, яка перебуває в умовах несвободи»; інтеграція таких навчальних дисциплін, як «Право Європейського союзу», «Міжнародне пенітенціарне право» та «Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності». Саме проєктна діяльність натеper є однією з найперспективніших інтерактивних форм проведення інтегративних навчальних занять на старших курсах першого бакалаврського та магістерського рівнях здобуття вищої освіти. Саме така форма вдало реалізовує функцію інтеграції предметів, сприяє формуванню мотивації до самостійного здобуття знань курсантами й слухачами, систематизації отриманих знань, можливість самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати власні вміння та навички, приймати певні управлінські рішення тощо. Отже, проєктні технології спрямовують бажання курсантів і слухачів бути більш обізнаними в майбутній професійній діяльності та стимулюють їхні пізнавальні інтереси й творчо-діяльнісні процеси під час навчання.

Необхідно зауважити, що з метою вдосконалення методології навчання курсантів, слухачів не можна залишати поза увагою важливий елемент освітнього процесу – самостійне навчання.

У цьому аспекті ми пропонуємо такі інтерактивні форми подання навчальної інформації: відеолекції та віртуальні, онлайн-консультації.

Для проведення науково-практичних заходів, під час яких курсанти мають можливість почути нові концептуальні підходи щодо реформування пенітенціарної системи, розвитку пенітенціарної науки загалом, окремих проблемних питань щодо управління менеджменту установ виконання покарань та управління персоналом, удосконалення нормативно-правової бази регулювання діяльності пенітенціарної сфери України й уповноважених органів з питань пробації, дотримання прав людини, в тому числі як співробітників пенітенціарної системи, так й осіб, які перебувають в умовах несвободи, іншу цікаву інформацію в галузі кримінально-виконавчого права, ми пропонуємо проводити відеоконференції та онлайн-семінари (різновид веб-конференції), онлайн-зустрічі або презентації через Інтернет у режимі реального часу із залученням провідних учених у галузі кримінального, кримінально-виконавчого права, пенітенціарного менеджменту, пенітенціарної психології та пенітенціарної педагогіки.

Також з метою покращення культури освітнього процесу й підвищення інформативності викладання навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки пропонуємо вдосконалити процес розроблення й упровадження в освітній процес електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) на основі 3D моделей і динамічно анімаційних систем для відображення певних процесів, що відбуваються під час певних проблемних ситуацій в установах виконання покарань, що пов'язані з проходженням служби та виконанням професійних завдань персоналом пенітенціарної сфери.

Водночас хочемо наголосити на окремих аспектах і можливих шляхах розроблення таких інтерактивних комплексів навчання, а саме: під час розроблення необхідно враховувати фундаментальні принципи педагогіки, дидактики, методики, психології, ергономіки, інформатики й інших наук; під час створення дизайну, формату подачі інформації може виникнути необхідність підвищувати кваліфікацію викладацького складу в галузі інформаційних технологій (і це потрібно робити, бо час плине, а інформатизація все більше охоплює суспільство загалом та освіту зокрема, що може призвести до втрати викладачем сучасної особистісної кваліфікації); корисно було б залучати до створення таких інтерактивних комплексів активних курсантів, які володіють навичками й методикою оформлення навчальних матеріалів за принципом інформаційних технологій у межах курсантської науково-практичної діяльності кафедр закладу вищої освіти.

Висновки. Удосконалення методології підготовки майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв є важливим напрямом у формуванні професійних ком-

петентностей фахівців, службово-професійна діяльність яких є запорукою безпеки суспільства й країни загалом.

Серед основних шляхів удосконалення методологічних основ підготовки офіцерів ДКВС України нової формації є такі: створення особливого інформаційно-інноваційного освітнього середовища, умов для всебічного розвитку курсантів, слухачів, отримання ними сучасних знань у галузі майбутньої квазіпрофесійної діяльності; сучасні підходи до конструювання освітнього процесу в напрямі застосування інформаційно-комунікаційних технологій і комп'ютерних програм прикладного практико-орієнтованого характеру; застосування різних форм інтеграції навчальних дисциплін професійного спрямування і створення міждисциплінарних модулів для проведення лекцій, семінарських, практичних та інших видів навчальних занять; оновлення навчально-методичного контенту сучасними цікавими практико-орієнтованими інтерактивними формами проведення лекцій, усіх видів навчальних занять, що стане основою для саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення майбутніх офіцерів протягом життя; обов'язкове залучення курсантів, слухачів до наукової роботи в напрямі пошуку нових ідей, проектів щодо вирішення завдань реформування пенітенціарної системи нашої країни.

Подальші дослідження будуть спрямовані на створення універсальної інформаційно-інноваційної моделі підготовки офіцерів-пенітенціаріїв, які зможуть вирішувати сучасні завдання службово-професійної діяльності різного рівня складності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національна доктрина розвитку освіти, затв. Указом Президента України від 17.04.2002 № 347. *Освіта*. 2002. № 14. С. 2–4.
2. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
4. Коил Э. Подход к управлению тюрьмой с позиций человека. Лондон : МЦТИ, 2002. 160 с. URL: <http://www.prisonstudies.org/russian.pdf> (дата звернення: 21.03.2019).
5. Либлинг А., Прайс Д., Шефер Г. Тюремный работник. Рутледж, 2012. С. 163.
6. Синьов В.М. Підготовка спеціалістів для пенітенціарної системи. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 1996. № 1. С. 17–24.
7. Тогочинський О.М. Теорія і практика формування соціальної компетентності слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України : монографія. Чернівці : Десна Поліграф, 2015. 488 с.
8. Торічний О.В. Потенціал інтерактивних технологій у формуванні фахової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 1. С. 186–198.
9. Біда О.А. Сучасний стан проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах заочного навчання. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 126–128.
10. Вербицкий А. Концепция знаково-контекстного обучения в ВУЗе. *Вопросы психологии*. 1987. № 5. С. 32–37.
11. Голубцова І.А. Особливості застосування інтерактивних технологій. *Організація навчально-виховного процесу*. 2007. № 9. С. 159–174.
12. Johnson K., Magusin E. Exploring the digital library. A guide for online teaching and learning. Jossey-Bass, 2005. 162 p.
13. Драйден Г., Вос Дж. Революция в обучении. Научить мир учиться по-новому. Москва : Парвинэ, 2003. 670 с.
14. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). Рига : НПЦ «Эксперимент», 1995. 176 с.
15. Кучеренко А.А. Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. академія Держ. прикордон. служби України. Хмельницький, 2005. 214 с.
16. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота та ін. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
17. Пометун О., Пирожено Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 135 с.
18. Resta Paul (ed.). Information and Communication Technologies in Teacher Education. A Planning Guide. UNESCO : Division of Higher Education, 2002. 237 p.
19. Сучасні педагогічні технології : навчально-методичний посібник / автор-укладач Е.І. Федорчук. Кам'янець-Подільський : АБЕТКА, 2006. 212 с.
20. Концепція національної програми інформатизації. *Голос України*. 1998. 7 квіт. С. 10.
21. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 № 896. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 21.03.2019).
22. Future Work Skills 2020. URL: http://www.ifft.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf (дата звернення: 21.03.2019).
23. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць). Прийнято Комітетом Міністрів 11.01.2006 на 952-й зустрічі заступників міністрів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 21.03.2019).